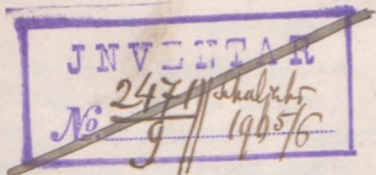

164. 83. В. Щурат.

2

Зарвахиця.

З печатні В. А. Шийковського.
1902.

Марії Примівній

Директорці

„Руського Інститута для дівчат“

в Перемишлі

автор.

I 236.701

BIBLIOTEKA NACZNIOWSKA
Państw. II. Gimnazjum we Lwowie
DZIAŁ VII.: UKRAIŃSKI

195

2962 K 220/204

1. Чудотворна криничка.

На мірнім, затишнім Поділю
селó, як дрі́жка на весілю.
Красуєть ся розкішним ста́ном,
приодяглось дрімучим ла́ном,
ненáче стрічкою ярко́ю
підперезáло ся ріко́ю,
а со́нним га́єм над руча́єм
голівку вбра́ло, як розма́єм.
Під га́єм з кра́ю є каплі́чка
і чудотво́рна крині́чка
і хáтка біла мов стражні́ця, —
живе́ в ній зна́хорка «черни́ця»,
У га́ю, се́ред піль простóрих
збирає зі́ле, лі́чить хóрих,
що дня віно́к Пречі́стій зложить.
І нішком-ти́шком поворóжить.
Ко́ли в каплі́чці є лю́днійше,
во́на про чу́до найно́війше
складо́м ева́нгельським говóрить.
Крині́чка спра́вді чу́до твóрить.
Ко́ли, бува́ло, на розра́ду

само́тний біля не́ї сяду,
вона́ заплéще, захлюпо́че,
ненáче щось повісти хóче.
І хоч не скáже, хоч не вміє,
а в дýшу спóминів навіє.
І враз уста́не гай шуміти,
пта́х пісняю згуби́ть, за́пах — цвѣти,
а з піснї, з за́паху і з шóму
кринїчка вітвори́ть задóму.
Все, що лягло́ забу́те в грóбі,
знайдéть ся враз живé при то́бі;
знайдéш весня́ну ща́стя мрію
в наро́дних вістях про Марию.

2. Чернець з Київа.

З Тата́рських рук прийма́в смерть Киї́в.
Чого́ живце́м ого́нь не виї́в,
ішло́ під меч, ішло́ в нево́лю.
Вті́к лиш оди́н черне́ць на во́лю.
Степо́м, яро́м, здовж рік, ліса́ми,
як за́яць вітрово́лений пса́ми,
біг, не спивя́ючись на хви́лю,
аж став на га́лицькім Поді́лю,
аж став над Стрі́пою-ріко́ю.
А те́мна ніч над голово́ю.

У тілі жар, на тілі рани.
Куді не звернеть ся, не гліне,
самотно, пүсто, мёртво, глүхо.
Не бачить зір, не чүє ўхо.
Лиш у блакіті мліють зорі,
лиш вітер з лістем плаче в борі.
Заплакав же й чернець в знесілі:
„О Ти, що в найприкрійші хвілі,
ведеш усіх до Свóго Сіна,
моя Провіднице єдіна,
вказі метү моїм дорóгам,
моїм страждáням і трівóгам!“
Впав на коліна, сёрце тóмить,
а сон підхóдить, сілу лóмить.
Заснүв сердéчний на мураві.
І бачить в сні, немóв на яві:
над ним Пречіста; ко́ло Неї
два áнгели; в рука́х — лелєї.
Він рүку простягає в гóру.
Вона́ край Свóго Омофóру
емү дає, дає й підно́сити...
Аж ось і не́бо зéмлю рóсить.
Проснүвсь чернець. Глядіть: поля́на
над річкою. А річка з рана
під я́сним со́нцем аж паліть ся.

Зирк на траву — щось в ній блищить ся.
Іде — кринічку бачить чисту,
а над кринічкою Пречисту
з малим Дитяточком на лоні.

Пізнав Єї в сьвятій іконі.

Впав під іконою сьвятою:

„От тут зрівна́в ся я з метою! —
сказа́в, — тут я мо́літись бу́ду,
щоб на всяк час для все́го лю́ду
мо́я мета́ мето́ю ста́ла.

А місце, де крізь сон зарва́ла
край риз сьвяти́х слаба́ десни́ця,
неха́й назве́ть ся — Зарвани́ця.“

3. Князь з Галича.

Князь з Га́лича загра́в на ро́зі.
Бір стрепену́в ся, зьвір в тревозі.
Розбіглись пси на всі усю́ди,
счинили га́мір кня́жі лю́ди.
Аж враз озліть ся князь і ста́не.
У Зарвани́цю йдуть проча́ни.
„Що за зухва́лість в тім наро́ді!
На всі вітри́ їх! Проч! І го́ді!“
Слова́ князя́ — зако́н прислу́зі.
Та князь з коня́ паде́ в неду́зі.
Все в по́полох. Чого́ не ро́блять,

нічим князéви не посóблять.
Вже ліків брáти князь не хóче.
Смерть глянула у кня́жі óчи.
Всі обступіли смéртне лóже.
Хтось вість приніс: чернець помóже!
В мить до цілющої крини́ці
три гóнці мчать до Зарвані́ці.
Знайшли черця́. Чернець їм ка́же:
„Вели́ке беззако́не кня́же!
Недúг він тим лиш одоліе,
колі сам честь відда́сть Марії“.
Малій часóк — малá годі́на.
Несé князя́ сумна́ дружи́на.
Лиш раз князь на іко́ну гля́не,
аж вид вго́ яснійший ста́не.
Лиш раз напівсь воді́ з крини́ці,
здоров верну́в ся з Зарвані́ці.
А над крини́цею до ро́ку
каплі́цю відвигли висóку.

4. *Турецький набіг.*

Бучáч, Будза́нів і Підга́йці
спали́ли Ту́рки і Ногáйці.
Під Зарвані́цею до нині
в Полісюка́х лежіть в руїні
старезний за́мок, що про лі́хо

лиш з бурянами шéпче тíхо.
Сказáвби він, коли-б мав мóву,
про давнинú і лю́дям слóво,
про ріки крóви, про пожáри,
про те, як і єгó Татáри
палили, взявши Зарваніцю;
як в лісі віднайшли капліцю.
Сказáв би зáмок, áле гóді!
Є вість глухá про те в наро́ді,
як із капліці Бóжа Мáти
звертáла кúлі на армáти,
звертáла кúлі на рушніці;
як не́вир втік з під Зарваніці,
що вже займи́ла ся пожáром;
як зно́ву сілував ся дáром
від зáмку до капліці влзти;
як та сховáла ся без вісти
в підзéмні про́пасти безслі́дні;
як ме́рли з óстраху негідні;
як Мáти Бóжа у капліци
явілась зно́ву в Зарваніци...

5. *Стефан Рисан.*

У Зарваніци жив замо́жний
госпо́дар — пра́ведник побóжний,
Стефа́н Риса́н — примі́р грома́ді,

краса́ в Христо́вим виногра́ді.
Не́раз моли́в він так Мари́ю:
„Коли́ Тебе́ проси́ти сьмію,
то про́шу лиш, дай знак чудесний,
що весь мій вік був пра́вий, че́сний“.
Раз на ніч ви́бравсь він поля́ми
по сіно чо́тирма вола́ми.
Воли́ йдуть пі́няво та спірно.
Стефа́н за день втомі́всь незмі́рно;
робі́в і в по́ли й на обо́рі.
По не́бу дивлячи́сь на зо́рі,
під скри́п ярма́ здри́мавсь на во́зі.
Збуді́всь, — аж я́сність на дорозі́.
Воли́ — на вко́лішках — в дві па́ри;
з горі́-ж мов бли́скавка з під хма́ри
заблі́сла, вві́сла і не га́сне.
Доро́га, по́ле, лі́с — все я́сне.
А в я́сности — Христо́с Розпа́тий.
Як жи́тний ко́лос в по́ли зжа́тий,
Стефа́н схили́в ся у доло́ні.
Підві́всь — Розпа́те є в іко́ні.
Тогді́ вже кляк, перехресті́в ся,
і щі́ро. щі́ро помоли́в ся,
за знак подя́кував Мари́ї,
в село́ дав ві́сть про дивні́ дії.

6. Андрій.

Вставав Андрій до сонця сходу,
не жалувал ніколи ходу,
йшов до каплички, до Марії,
носив їй серця свого мрії.
Зирнуло сонечко в капличку, —
в Марії осьміх був на личку;
до боговійного хлопяти
всьміхалась любо Бóжа Мати.
Раділо серденько в хлопчині.
А рік за роком ліне, ліне,
несє і гóже і негóже.
Вже старець ляг на смертне лóже.
А з півночи кагáнчик гáсне.
Щось в двéрех стало ясне, ясне,
ні місяць світить, ні зоріє.
„Се Ти, Пречіста? Ти, Маріє?“
— А хто-ж би, як не я, мій сину!
Бував ти в мене кожду дніну.
Днесь я приходжу в хвілю смєрти —
з лиця слезу трівóги стєрти. —
І глáдить лáгідно, з легєнька
смý голóвку нáче нєнька.
І поцїлуї кладє на скрáни...
А з нєба смýга світла кáне,

падé в вікóнце, до погóга, —
кладéть ся стéжка — шлях до Бóга.

7. *Вдова і попович.*

З селá прийшла вдова́ в капліцю.

Слезóю зрóшує земліцю.

„Маріє! — ка́же, — крáсший дар би

Тобі налéжавсь, ніж ті скáрби,

що їх Тобі отсé полóжу --

любóв і сéрце — все, що мóжу.

Мій син, дитя́ моє єди́не

не здúжає. Ратуй, бо згíне!“

На óбраз глянóула в надїї, —

мов осьміхну́в ся вид Марїї.

Пійшла вдова́, а чéрез хвілю

явївсь попóвич у похмілю.

„Маріє! — ка́же, — до загі́ну

я гóрду полюбїв дївчїну.

Те срі́бне сéрце днесь принóшу.

Склонї єї до мéне, прóшу.

А скóро стáнеть ся, як хóчу,

цїлу́ тебе́ я озолóчу“.

На óбраз глянóув він в надїї,

та мов нахму́ривсь вид Марїї.

А лéдві нічку днїва спéрла,

в попівича дівчина вмерла.
А вдівин син на ранні росо
здоров, як риба, клав покосо.

8. *Ткаля.*

Лягла на ткацьку хату змора.
Отець помер, а мати хора
лежить, не рунить ся з постелі.
Вже шестий місяць невеселі
думки тривожать дочку — ткалю.
За світ цілий забула в жалю.
Тче шестий день вже полотенце,
вже шесту ніч пливé човенце,
пливё то в сей то в той бік ляди.
Мабуть вона не дасть вже ради,
бо голова без сну, як п'яна.
А тут скінчити би до рана,
добути гріш на хліб, на ліки.
І так вже вінна до аптіки.
Плавай човенце!... Ні, не сила.
На руки голову звисіла.
Заснула... Аж тут скрип у хату.
Війшла особа. До варштату
простісичко тихцём підходить.
Згас каганець. Їй се не шкодить.
Від неї ясність бе о стіни,

що в хаті відко як за дніни.
На ляді нїтку кóжду відко.
Човѣнце скáче швїдко, швїдко...
Трас! — і в остáнне стўкла ляда.
Збудїлась тkáля: „Чи сну зрада?
З чийх же рук півсѣтки тїї?...“
А гóлос кáже: „З рук Марїї“.

9. Галуся.

Зазолотїлась сóнцем рїчка,
скупáлась в зóлотї каплїчка,
запáхла з цвїту огорóжа,
аж осьмїхнўлась Мáти Бóжа.
А пѣред Нѣю, нїби цвїтка,
схилїла гóлову сирїтка,
схилїла ясну дóлї, дóлї, —
в очáх двї слѣзи, в сѣрци бóлї.
„Пречїста Дїво, йду до Тѣбе,
як птáшка в тўчу, в час потрѣби.
Однá я в сьвїтї, як билїна:
прїймї менѣ до Тво́го Сїна.
Вїно́к з лелїї, з рож принóшу;
щоб не зівя́в, слезо́ю зрóщу.
Сказáло сóнечко: добрáвїч!
В селó пїйшла́ Галу́ся на нїч.

Засну́ла. Снить ся їй небозі:
стоїть Пречіста на порозі;
в рука́х віно́к — лелє́я, ро́жа;
і так гово́рить Ма́ти Бо́жа:
„Дівча́, до тебе йду в потре́бі.
Твій жаль я ве́чер чу́ла в не́бі;
твій жаль почу́вши, сходжу швидко.
Отсе́ віно́чок твій, сирітко.
На скрань єго́ тобі поло́жу.
Явля́й ся в нім в осе́лю Бо́жу!“
Мину́ла нічка. Со́нце вста́ло.
Дівча́ як спало, так і спало.
Голо́вка краса́на скрі́лась в цвѣти,
а ду́шка я́сна — у блакіти.

10. *Марійка.*

Йшла в по́ле жа́ти бідна ма́ти.
Когó-ж лишити при дитя́ти?...
Пречісту мо́лить: „Ти будь нині
опі́кою мо́їй дити́ні!“
Єще́ копій не вжа́ла мо́же —
бе́ дзвін трево́гу. „Мій Ти, Бо́же!
Рату́й дити́ну, бо спаліть ся!“
З розпу́кою біжи́ть вдови́ця.
Прибі́гла, — ха́та йде з пожа́ром.
„Марі́йко, до́ню!“ — клі́че да́ром;

ніхто потішити не сьміє.
А ма́ти пла́че. ма́ти мліє,
аж со́нце в жа́лощах за́ходить.
А з бо́ру ніби дру́ге схо́дить,
мов дру́ге со́нце для вдово́ці, —
іде́ Марі́йка від каплі́ці.
Як кінеть ся до не́ї бідна:
„Ти зіронько мо́я погідна!
ти де бу́ла, моє коха́не?“
— Я, ма́мочко, бу́ла при па́ни.
Така́ висо́ка, га́рна, не́не,
рані́сїчко прийшла́ до мене́,
мене́ умі́ла, вбра́ла чи́сто,
дала́ на ши́ю те намі́сто,
вплела́ в воло́сє стрі́чку-чі́чку
і повела́ аж над крині́чку.
Тако́го я́гід там, тако́го!
Я їх наї́лась мно́го, мно́го.
Аж па́ні ка́же, що: не мо́жу
вже бу́ти до́вше. Ту́ю ро́жу
мені́ зірва́ла на до́браніч.
І віді́йшла́ в каплі́чку на ніч...

11. *Епільоґ.*

Казав поёт — не тямлю вже який —
казав якийсь поёт:

Хто ста́не вірити в наш час осьвіти
в ті чудеса́ дїдів, що є їм віра
хиба́ посеред те́много наро́да?

Чи-ж після всїх тих борб, змага́нь уто́мних,
з яких осьвіта вийшла все побїдно,
наста́ти ма́ла б зно́ву в ца́рстві ду́ха
всевла́дна ніч, сліпа́ в своїй упра́ві?...
Ніко́ли в сьвіті! — Чоловік стремі́ти
пові́нен вічно в со́нішну країну!

Та в зе́мнім трівку він ледві́ коли́ вже
зжене́ оста́нну тїнь з тих таї́н засьві́тських,
які є́го довко́ла обступі́ли.

Одна́к, що-б він не уляга́в зневі́рі,
серед шляху́ не па́дав у знесі́лі,
то від коли́ски аж у до́мовину
як дїтвака́ веде́ є́го за ру́ку
вселю́дський до́брый пово́датор — ге́ній
по́езиї в коро́ні з я́сних зьві́зд.
І ско́ро тільки в се́рци чо́ловіка
сумні́в посе́є сі́мена́ тревóги,
є́му́ під но́ги ге́ній ме́че цьві́ти
з лева́д надзе́мних — із сьві́тів чуде́с.

В серпни, 1901. р.

